

Bescheiden ambtenaar was de oorlogsheld van Beek

Zo'n 160 Beekenaren overleven de Tweede Wereldoorlog mede dankzij Willy Sangers. Zijn onuitputtelijke trukendoos helpt ze onder te duiken of te ontkomen aan de Arbeitseinsatz. Het verhaal van een verzetsheld die, vreemd genoeg, nooit is geëerd.

DOOR PAUL DOLHAIN FOTO'S ARCHIEF HEEMKUNDE EVERENINGING BEEK

W

Wilhelmus Jozephus Hubertus Sangers (Stevensweert, 30 juni 1907) gaat als jongen van 21 aan de slag bij de gemeente Beek. Iedereen kent hem als Willy. Hij is een ambtenaar zoals zoveel. Hij gaat naar zijn werk, volbrengt zijn taken en gaat weer naar huis.

Toch vervult hij in het gemeentehuis tijdens de Tweede Wereldoorlog een heldenrol, zonder dat iemand het doorheeft. Willy Sangers is misschien wel de grootste verzetsheld in de geschiedenis van Beek. „Hij heeft veel betekend voor de mensen in Beek. Meer dan honderd mannen konden met zijn hulp ontkomen aan de *Arbeitseinsatz* en Joodse inwoners redde hij het leven”, vertelt Jos Eggen, voorzitter van Stichting Herdenking Oorlogsslachtoffers Beek.

Willy Sangers solliciteert in 1928 bij de gemeente Beek. Pieter Janssen is dan de burgemeester. Beek heeft zo'n zesduizend inwoners, een klein deel is Joods. Sangers is stil en zwijgzam, doet zijn werk goed en werkt zich in de loop der jaren op binnen

de organisatie. Als in 1937 Joop van Sonsbeek wordt benoemd tot burgemeester van Beek, maakt Sangers promotie tot hoofdambtenaar van de burgerlijke stand, een functie waarin hij precies bijhoudt wie in Beek wordt geboren, overlijdt, trouwt en verhuist. Een baan die hij serieus neemt en die hem in de oorlogsjaren maakt tot een lokale held. De Tweede Wereldoorlog is in volle gang als NSB'er Paul Schmalbach in 1942 wordt aangesteld als vervanger van burgemeester Van Sonsbeek nadat die heeft besloten opte

stappen. Sangers blijft bij de gemeente werken. Een weloverwogen keus, want zo krijgt hij als een van de weinige Nederlandse werknemers op het gemeentehuis inzage in belangrijke documenten. Hierin staan onder andere de nazi-opdrachten vermeld die Schmalbach en zijn staf moeten uitvoeren.

Terughoudend

„Willy had een vooruitziende blik. Toen in het voorjaar van 1941 het verplichte persoonsbewijs werd ingevoerd, hield hij illegaal tweehonderd blanco exemplaren met het officiële stempel van de gemeente en de Beekse registratiecode achter”, vertelt Holocaust-onderzoeker en oud-huisarts Herman van Rens. „Hij was patiënt in mijn praktijk, maar daarnaast spraken we geregeld met elkaar. Al was hij over de oorlogsjaren zeer terughoudend.” Op een persoonsbewijs staan de belangrijkste persoonsgegevens zoals naam, geboorteda-

“

Om de valse documenten zo echt mogelijk te laten lijken, legde hij ze in de kinderwagen onder zijn pasgeboren kind. De urine zorgde ervoor dat het document er ineens 'oud' uitzag.

Jos Eggen, voorzitter van Stichting Herdenking Oorlogsrechtvaardigen Bleek

tum en adres. Verder een pasfoto met aan de achterzijde een vingerafdruk. Het document is kwalitatief zo goed, dat een waterdichte vervalsing onmogelijk is. Bij Joden is op het persoonsbewijs een grote zwarte J gestempeld. Het document speelt een grote rol in de oorlogsjaren. Omdat iedereen verplicht is het altijd bij zich te dragen, is men bij elke controle herkenbaar. Sangers maakt op grote schaal valse persoonsbewijzen. „Een knap staaltje, want hij werkte in dezelfde kamer als NSB-burgemeester Schmalbach. Sterker nog, ze deelden één werktafel”, weet Eggen.

Het vervalsen van een persoonsbewijs doet Sangers als volgt. Hij zoekt in het kaartsysteem de naam van een overleden persoon van ongeveer dezelfde leeftijd. Op een blanco persoonsbewijs zet hij vervolgens de gegevens van deze overledene, plakt er een pasfoto bij van de persoon die hij wil helpen, met aan de achterzijde diens vingerafdruk. Vervolgens wordt de originele kaart verwijderd uit de kaartenbak van de burgerlijke stand. „Om de valse documenten zo echt mogelijk te laten lijken, legde hij ze in de kinderwagen onder zijn pasgeboren kind. De urine zorgde ervoor dat het document er ineens 'ouf' uitzag”, lacht Eggen.

Frans Kanarek

Ook worden persoonsbewijzen van vrienden van Sangers gebruikt, zoals bijvoorbeeld dat van Harrie Piek. Hij is in eerste instantie niet op de hoogte van de activiteiten van Sangers, maar vertrouwt zijn vriend. Samen hebben ze immers ook meegedolven met het helpen onderduiken van hun Joodse vriend Frans Kanarek in

Willy Sangers met zijn vrouw.

een oude sigarenfabriek, ook bekend als het 'Acht erhuus van Beek'. Kanarek brengt een groot deel van de oorlog door achter een grote muur van sigarenkisten. Niemand komt het te weten, het pact tussen de vrienden van Sangers en Piek is namelijk ijzersterk. Ze zwijgen als het graf. Het persoonsbewijs van Piek wordt gebruikt om de Jood Fred Benedik te helpen. „Sangers perste de pasfoto van het document en verving die door een foto van Benedik. Deze kon zo in zijn onderduikadres in Castenray onder de valse naam van Harrie Piek genieten van een redelijke mate van vrijheid. Veel mensen kenden hem daar onder die naam. De

echte Harrie Piek kreeg het advies om bij Sangers in het gemeentehuis aangifte te doen van het verlies van zijn persoonsbewijs. Dat deed hij ook. Sangers zat naast burgemeester Schmalbach aan hun werktafel en zijn vriend Piek kreeg een stevige uitbrander en... een nieuw persoonsbewijs. Schmalbach knikte tevreden”, vertelt Van Rens. Zo gebeurt het dat levende Beekenaars administratief niet meer bestaan en overleden administratief tot leven worden gewekt. Sangers speelt het spel behendig en neemt zo weinig mogelijk risico. Hij vervalst meer dan honderd persoonsbewijzen. „Hoeveel het er

precies waren is niet bekend, maar naar schatting gaat het in totaal om 160 Beekenaars die dankzij Sangers onder de radar bleven van de nazi's. Dan moet je ongelooflijk veel lef hebben. Bij de landelijke Rijksinspectie van Bevolgingsregisters lag namelijk van elk persoonsbewijs een kopie. Bij een grondige controle waren de dragers van het valse document en Sangers door de mand gevallen", aldus Eggen, "maar een dergelijke controle vond in Beek gelukkig nooit plaats."

Maar de vervalsingen zijn niet het enige dat Sangers uit zijn hoge hoed tovert. Hij is ook medewerker van de Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers (L.O.). Hij geeft ze precies door waar onderduikers hulp kunnen gebruiken en anderzijds krijgt hij van de L.O. informatie over waar meer valse papieren nodig zijn. „Hij stond ook bekend bij de Beekse bevolking als iemand die raad gaf in moeilijke situaties. Mensen wisten hem steeds vaker te vinden."

Speciale truc

Daarnaast heeft Sangers nog een speciale truc. Een vriend van hem werkt voor de Staatsmijnen. „Hij vroeg hem om een zalfje te regelen waar je niet ziek van werd, maar waar je wel eezem van kreeg. De gedachte daarachter was ingenieus. Hij smeerde mensen die waren opgeroepen voor de *Arbeitseinsatz* in met het goetje. Met de *Arbeitseinsatz* werden (voornamelijk jonge) mannen gedwongen te werken voor de oorlogseconomie van nazi-Duitsland. Wie weigerde werd zwaar gestraft of zelfst er dood veroordeeld. Aangezien de Duitsers als de dood waren voor besmettelijke ziekten, werden de mannen afgekeurd." Van één geval is bekend dat de man zoveel pijn kreeg aan zijn zitvlak dat hij de gehele busrit naar het keuringsbureau in Heerlen heeft gestaan. „Zitten was onmogelijk, maar hij werd wel afgekeurd." Sangers wordt al die jaren niet ontdekt. Ook niet als Schmalbach op 22 juli 1943 verkasst naar Valkenburg en wordt vervangen door NSB'er August Regout. „Ondanks de aanwezigheid van een gemeente-opzichter die spioneerde. Hij schreef zelfs berichten voor een illegaal verzetsblad door - op zijn werk - te luisteren naar de BBC en het vervolgens te vertalen voor de krant."

Kogel

Op 1 september 1944, nog geen drie weken voor de Beekse bevrijding, gaat het bijna mis. Burgemeester Regout vraagt aan Sangers om hem een lijst van 'arbeidsgeschikte mannen' aan te leveren. Sangers weet dat deze mannen worden opgeroepen voor het graven van tankgrachten bij Meerssen. Gewiekst als Sangers is, vraagt hij Regout om meer informatie omdat zijn verzoek in strijd zou zijn met de Duitse instellingen. Regout weet dat Sangers liegt en grijpt naar zijn pistool. „Daarin zaten negen kogels. De laatste kogel was bedoeld voor Willy als hij de lijst niet zou aanleveren, werd hem verteld door Regout", weet Van Rens. „Daarop dook Willy onder. Zijn vrouw en twee kinderen hebben die weken niet geweten waar hij verbleef." Op 17 september 1944, de dag van de Beekse bevrijding, nu 79 jaar geleden, sluit hij ze weer in de armen.

Na de bevrijding keert Van Somsbeek

Als ik zei, dat het toch wel heel bijzonder was, wat hij had gedaan, zei hij dit: 'Och, ik zat nu eenmaal toevallig op die plaats'.

Halocaust-onderzoeker Herman van Rens

terug als burgemeester en blijft Sangers - tot aan zijn pensioen - werkzaam voor de gemeente Beek. Hij is vooral bezig met het scheppen van orde in de door hem zelf veroorzaakte puinhoop van het bevolkingsregister. Over alles wat er gebeurd is en wat hij allemaal precies heeft gedaan, houdt hij zich over het algemeen op de vlakte. Zijn latere collega Jacques Aussems denkt wel te weten waar aan dat ligt. „Hij was bescheiden. En het is misschien die bescheidenheid die hem onttrok aan het zicht van de Duitsers." Van Rens: „Als ik Willy Sangers vroeg naar zijn activiteiten tijdens de oorlog, gaf hij weinig concrete informatie. En als ik zei, dat het toch wel heel bijzonder was, wat hij had gedaan, zei hij dit: 'Och, ik zat nu eenmaal toevallig op die plaats.'"

Fabriek

Sangers kan worden bestempeld als de Oskar Schindler van Beek. Die Duitse industrieel redde Joden door ze in oorlogstijd in zijn fabriek te laten werken. „Met dien verstande dat Willy, in tegenstelling tot Oskar Schindler, nooit aanhanger van de nazi's is geweest", merkt Van Rens terecht op. Op 2 augustus 1992 overlijdt Sangers. Opvallend is dat het verzet-

werk van Willy Sangers nooit heeft geleid tot erkenning door de gemeente Beek. Hij heeft wel de Verzetsherdenkingsmedaille gekregen van de Nederlandse overheid, maar lokaal is er nooit iets gebeurd. „We hebben als Stichting Herdenking Oorlogsslachtoffers Beek lang geleden voorgesteld, dat er een straat naar hem zou worden genoemd. Maar dat werd afgewezen. Er is namelijk al een Wethouder Sangersstraat in Beek. Twee straatnamen met de naam Sangers zou verwarrend kunnen zijn, met name voor hulpdiensten." Beek kent vele oorlogsmonumenten en Joodse gedenktekens. Frans Kanarek heeft een eigen plaquette en er is tevens een vergaderzaal naar hem vernoemd in het gemeentehuis. Maar 'de Oskar Schindler van Beek' heeft geen blijvende herinnering, terwijl hij het was die het onderhouden van Kanarek mede mogelijk maakte en heeft gezorgd dat veel Beekenaars in veiligheid zijn gebracht. „Dat is inderdaad heel vreemd", vinden ook Jos Eggen en Herman van Rens. „Wellicht wordt het tijd om de werkkamer, die zich rechts naast de oude ingang van het gemeentehuis bevond, naar hem te vernoemen."

REAGEREN?
paul.dohan@dsinburgernl

Willy Sangers aan het werk op het gemeentehuis in Beek, na de oorlog.

